

कुमारभास्करवर्मसंस्कृत-परातनाध्ययनविश्वविद्यालयः

কুমার ভাস্কর বর্ম সংস্কৃত পুরাতন অধ্যয়ন বিশ্ববিদ্যালয়
Kumar Bhaskar Varma Sanskrit & Ancient Studies University

Namati, Nalbari-781337

Website: www.kbvsasun.ac.in :: Email Id: kbvsasun@rediffmail.com

संस्कृतसर्वदर्शनशास्त्रे

आचार्य/स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

**Syllabus of PG Programme (NEP)
in Sanskrit Sarvadarshana**

3/12

गोविन्द शर्मा

Prof. Lupa

गोविन्द शर्मा 11/06/2016

S.D. Goswami-

Loopamudra Goswami.

संस्कृतसर्वदर्शनविभागः

Department of Sanskrit Sarvadarshana

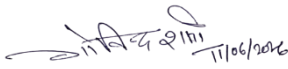
सर्वदर्शनविभागः

DEPARTMENT OF SARVADARSHANA

सर्वदर्शनाचार्यः (SARVADARSHAN MA/ACHARYA)

CBCS SYLLABUS (w.e.f.: Academic Session- 2026-27)

COURSE CODE		SEMESTER –I	Hours / Week	Tutorial / Week	Credit	Internal Marks	External Marks	Faculty
		NAME OF PAPER						
MASDC101	CORE	सांख्यदर्शनम्	4	1	4	40	60	
MASDC102	CORE	न्यायदर्शनम् – 1	4	1	4	40	60	
MASDC103	CORE	अवैदिकदर्शनानि	4	1	4	40	60	
MASDC104	CORE	संस्कृतशोधप्रविधिः	4	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)								
MASDE105	DSE	शास्त्रबोधः - 1	4	-	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER –II								
MASDC201	CORE	योगदर्शनम्	4	1	4	40	60	
MASDC202	CORE	न्यायदर्शनम् – 2	4	1	4	40	60	
MASDC203	CORE	वेदान्तदर्शनम् – 1	4	1	4	40	60	
MASDC204	CORE	अर्वाचीनभारतीयदर्शनम्	4	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)								
MASDE205	DSE	भक्तिदर्शनम्	4	-	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER-III								
MASDC301	CORE	बौद्धदर्शनम्	4	1	4	40	60	
MASDC302	CORE	वैशेषिकदर्शनम् – १	4	1	4	40	60	
MASDC303	CORE	वेदान्तदर्शनम् - २	4	1	4	40	60	
MASDC304	CORE	भगवद्गीतादर्शने प्रबन्धनकौशलम्	4	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)								
MASDE305	Elective/ Open	शास्त्रबोधः - 2	4	-	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER –IV								
MASDC401	CORE	वैशेषिकदर्शनम् – २	4	1	4	40	60	
MASDC402	CORE	मीमांसादर्शनम्	4	1	4	40	60	
MASDC403	CORE	पाश्चात्यदर्शनम्	4	1	4	40	60	
MASDC404	CORE	शोधप्रविधिः लघुशोधप्रबन्धश्च	4	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)								
MASDE405	Elective/ Open	शोधप्रविधिः लघुशोधप्रबन्धश्च	4	0	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			

मूल्याङ्कनयोजना –

➤ प्रत्येक सत्रे आन्तरिकी-बाह्ये परीक्षे भवतः।

➤ आन्तरिकीपरीक्षा – 20%

प्रतिपत्रं मूल्याङ्कस्य प्रारूपम् -

क्र.सं.	मूल्याङ्कनम्	पूर्णाङ्काः
1.	लिखितपरीक्षा	30
2.	संगोष्ठी/ गृहकार्यम्/ उपस्थिति/ शैक्षिकभ्रमणम्	10
		40
प्राप्ताङ्कग्रहणम् -		= प्राप्ताङ्काः(1+2)/2

➤ बाह्य(सत्रान्त)परीक्षा – 80%

➤ प्रश्नपत्रनिर्माणयोजना –

1. प्रश्नपत्रस्य भाषा संस्कृतं भविष्यति।
2. प्रश्नपत्रे पूर्णाङ्का अशीतिः(80) भविष्यन्ति।
3. प्रश्नपत्रे खण्डत्रयं भविष्यति।
4. प्रथमखण्डे अतिलघूत्तरात्मकाः दश(10) प्रश्ना भविष्यन्ति। सर्वे अनिवार्या भवन्ति। प्रत्येकं प्रश्नाः एकाङ्कात्मकाः(1) भवन्ति।
5. द्वितीयखण्डे लघूत्तरात्मकाः सप्त(07)प्रश्नाः भविष्यन्ति। सप्तसु पञ्चानामुत्तराण्यपेक्षितानि भवन्ति। प्रत्येकं प्रश्नाः षडाङ्कात्मकाः(6) भवन्ति।
6. तृतीयखण्डे दीर्घोत्तरात्मकाः षट् (06) प्रश्नाः भविष्यन्ति। षट्सु चतुर्णामुत्तराण्यपेक्षितानि भवन्ति। प्रत्येकं प्रश्नो दशाङ्कात्मको(10) भवति।

भागः	प्रश्नानां क्रमः	प्रश्नानां संख्या	उत्तरापेक्षितानां प्रश्नसंख्या	पूर्णाङ्काः
प्रथमखण्डः (अतिलघूत्तरीयाः प्रश्ना)	1 - 10	10	10	1x10=10
द्वितीयखण्डः (लघूत्तरीयाः प्रश्ना)	11 - 17	7	5	6x5 =30
तृतीयखण्डः (दीर्घोत्तरीयाः प्रश्ना)	18 - 23	6	4	10x4=40
योगः		23	19	80

ध्यातव्यम् –

➤ पाठ्यक्रमस्य प्रत्येकं निर्धारितांशानां समावेश निर्मिते प्रश्नपत्रेऽवश्यमेव स्यादिति।

प्रथमषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्
MASDC101
सांख्यदर्शनम्
क्रेडिट- 4
अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सांख्यदर्शनोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- आधिभौतिकाधिदैविकाध्यात्मिकेतिदुःखत्रयविनाशोपयायचिन्तनम्।

परिणामाः -

- सांख्ययोगदर्शनतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धीपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- अखिलसांख्यतत्त्वविज्ञानस्य प्रमेयप्रकाशकत्वं परमोपकारकत्वञ्च प्रकाशनम्।
- प्रकृतिसन्निविष्टपदार्थस्वरूपप्रकाशनम्।

पाठ्यग्रन्थाः – सांख्यकारिका, गौडपादभाष्यम्

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	सांख्यशास्त्रं परम्परा च	1	25
2	सांख्यकारिका (1-22 कारिका)	1	25
3	सांख्यकारिका (23-50 कारिका)	1	25
4	सांख्यकारिका (51-72 कारिका)	1	25

सहायकग्रन्थाः

1. सांख्यकारिका, प्रो. बाल शास्त्री, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
2. सांख्यदर्शनम्, डा. गजाननशास्त्री मुसलगांवकर, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
3. सांख्यतत्त्वकौमुदी, आद्याप्रसाद मिश्र, सत्यप्रकाशनमन्दिर, सुभाषनगर, प्रयाग

द्वितीयपत्रम्
MASDC 102
न्यायदर्शनम् – 1
क्रेडिट- 4
अङ्काः:- 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां न्याय-वैशेषिकदर्शनस्य प्रारम्भिकबोधः।
- वस्तूनां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- सर्वपुरुषार्थसाधकस्य पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकप्रमाणप्रमेयस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यहेत्वर्थपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

पाठ्यग्रन्थः – तर्कभाषा, केशवमिश्रविरचिता

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	तर्कभाषा- आदितः प्रत्यक्षप्रमाणपर्यन्तम्	1	25
2	तर्कभाषा- अनुमानप्रकरणम्	1	25
3	तर्कभाषा- उपमानप्रमाणनिरूपणतः प्रामाण्यवादपर्यन्तम्	1	25
4	तर्कभाषा- प्रमेयनिरूपणतः ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम्	1	25

सहायकग्रन्थाः

१. तर्कभाषा, डा. गजाननशास्त्री मुसलगांवकर, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
२. तर्कप्रवेशः (गौतमसरणिः), प्रो. वि. नवीनहोल्लः, प्राज्ञानम्, शृङ्गेरी, कर्नाटक
३. तर्कप्रवेशः (कणादसरणिः), प्रो. वि. नवीनहोल्लः, संस्कृतसंवर्धनप्रतिष्ठानम्, देहली
४. तर्कभाषा, बदरीनाथ शुक्ल, मोतीलाल बनारसी दास

तृतीयपत्रम्
MASDC103
अवैदिकदर्शनानि
क्रेडिट- 4
अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- लोकानुगतप्रवृत्तिबोधाय लोकानुभवपोषकचार्वाकदर्शनस्य सिद्धान्तानां बोधः।
- सृष्ट्युत्थितपदार्थविश्लेषकस्याद्वादसिद्धान्तसम्पपोषकजैनदर्शनस्यावबोधः।
- बौद्धदर्शनोक्तशून्यवादविज्ञानवादक्षणिकवादानां स्वरूपबोधः।

परिणामाः -

- नास्तिकदर्शनान्यास्तिकदर्शनपूर्वपक्षभूतानि एतेषां ज्ञानेनास्तिकदर्शनानां सम्यगवबोधो जायते।
- अनेकान्तदृष्ट्या जगत्स्वरूपावबोधो जायते।
- तर्कदृष्ट्या लोकानुभवयुक्तिभिः जीवनदर्शनस्य सम्प्रकाशनम्।

आधारग्रन्थः - सर्वदर्शनसंग्रहः, माधवाचार्यप्रणीतः

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	अवैदिकदर्शनपरिचयः	1	25
2	सर्वदर्शनसंग्रहः (चार्वाकदर्शनम्)	1	25
3	सर्वदर्शनसंग्रहः (बौद्धदर्शनम्)	1	25
4	सर्वदर्शनसंग्रहः (जैनदर्शनम्)	1	25

प्रथमभागः –

1. अवैदिकदर्शनपरिचयः 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः

द्वितीयभागः-

2. सर्वदर्शनसंग्रहः-चार्वाकदर्शनम् - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः

- a. नामकरणम्
- b. तत्त्वमीमांसा
- c. पुरुषार्थः
- d. सुखप्राप्तिः
- e. ईश्वर-मोक्ष-आत्मा
- f. अनुमानखण्डनम्
- g. चार्वाकमतसारः

तृतीयभागः -

3. सर्वदर्शनसंग्रहः – (बौद्धदर्शनम्) - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः

- a. चार्वाकमतखण्डनम्

- b. भावनाचतुष्टयम्
- c. अर्थक्रियाकारित्वम्
- d. क्षणिकवादस्य स्थापना
- e. शून्यवादः
- f. विज्ञानवादः
- g. सौत्रान्तिकमतम्
- h. वैभाषिकमतम्
- i. द्वादश-आयतनम्
- j. बौद्धमतसंग्रहः

तृतीयभागः -

1. सर्वदर्शनसंग्रहः –(जैनदर्शनम्) - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः

- a. क्षणिकभावनाखण्डनम्
- b. अर्हत्-स्वरूपम्
- c. ईश्वरविषयकशङ्का
- d. सर्वज्ञसिद्धिः
- e. त्रिरत्नम्
- f. सम्यक्ज्ञानम्
- g. सम्यक्चरित्रम्
- h. व्रतभावनाः
- i. तत्त्वमीमांसा
- j. बन्धः
- k. मोक्षः
- l. सप्तभङ्गीनयः
- m. जैनमतसंग्रहः

सहायकग्रन्थाः -

- 1. सर्वदर्शनसंग्रहः, प्रो.उमाशंकरशर्मा 'ऋषि', चौखम्बा विद्या भवन, वाराणसी
- 2. सर्वदर्शनसंग्रहः, वासुदेव शास्त्री अभयंकर, भारतीय कला प्रकाशन, दिल्ली
- 3. भारतीय दर्शन, बलदेव उपाध्याय,
- 4. भारतीय दर्शन आलोचन और अनुशीलन – चन्द्रधर शर्मा

चतुर्थपत्रम्
MASDC104
संस्कृतशोधप्रविधि:
क्रेडिट – 4
अङ्काः – 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्योऽनुसन्धानस्यार्थस्य परिभाषायाश्च प्रारम्भिकज्ञानम्।
- छात्रेभ्योऽनुसन्धानस्य सामान्यविधेः परिज्ञानम्।
- छात्रेभ्योऽनुसन्धानलेखने दक्षतानिर्माणम्।

अधिगमपरिणामाः –

- छात्राः शोधप्रविधेः सामान्यनियमान् ज्ञात्वा शोधविषयचयने कुशलाः भविष्यन्ति।
- छात्राः शोधप्रविधेरनुसारं शोधप्रबन्धनिर्माणे दक्षाः भविष्यन्ति।
- छात्राः भविष्ये करिष्यमाणे शोधकार्ये निपुणाः भविष्यन्ति।

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	शोधसंज्ञा शोधप्रकृतयः शोधप्रकाराः शोधविषयचयनम्	1	25
2	प्रकल्पसंरचना तथ्यसंग्रहणम् भाषान्तरीकरणम् मुद्रणसंशोधनप्रविधिः	1	25
3	शोधप्रबन्धनिर्माणप्रविधिः सहायकग्रन्थसूची संस्कृतपत्र-पत्रिका	1	25
4	पाण्डुलिपिविज्ञानम्	1	25

सहायकग्रन्थाः –

1. संस्कृतशोधप्रविधिः - डॉ. सत्यनारायणआचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपतिः।
2. संस्कृतशोधप्रविधिः - प्रो. प्रभुनाथ द्विवेदी, शारदा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. शोधप्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान - डॉ. अभिराजराजेन्द्र मिश्र,
4. शोधप्रविधिः – प्रो. देवेन्द्रनाथ पाण्डेय
5. अनुसन्धानस्य प्रविधि- प्रक्रिया – डॉ. नगेन्द्र, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
6. संस्कृतशोधपारिजात – सत्यव्रत वर्मा
7. शोध प्रविधि – डॉ. विनयमोहन शर्मा, नेशनल पब्लिशिंग हाउस, दिल्ली

पञ्चमपत्रम्
MASDE105
शास्त्रबोधः -1
क्रेडिट- 4
अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्यः संस्कृतवाङ्मयस्य बीजभूतानां संहिता-ब्राह्मण-आरण्यकानामवबोधनम्।
- छात्रेभ्यो दर्शनशास्त्रे प्रतिपादितानां प्रमाणादिविषयाणामवबोधनम्।
- अध्येतृभ्यो वेदस्य मुखभूतस्य व्याकरणशास्त्रस्य ज्ञानम्।
- छात्रेभ्यः कालिदास-भारवि-माघादीनां कवीनां परिचयः, तेषां कृतिपरिचयश्च प्रदानम्।

अधिगमपरिणामाः –

- अध्येतारः वैदिकसाहित्य-दर्शनशास्त्र-व्याकरण-भाषाविज्ञानादीनां ज्ञानेन प्रतियोगिपरीक्षासु संस्कृतवाङ्मयसम्बद्धानां प्रश्नानां समाधाने निपुणाः भविष्यन्ति।

प्रथमभागः -

1. वैदिकसाहित्यम् - 1 क्रेडिट, 20 अङ्काः
- 1.1 वैदिककालविवेचनम्
- 1.2 संहिता-ब्राह्मण-आरण्यकानि

द्वितीयभागः -

1. दर्शनशास्त्रम् - 1 क्रेडिट, 20 अङ्काः
- 1.1 प्रमाणमीमांसा
- 1.2 तत्त्वमीमांसा
- 1.3 आचारमीमांसा

तृतीयभागः -

1. व्याकरणं भाषाविज्ञानञ्च - 1 क्रेडिट, 20 अङ्काः
- 1.1 व्याकरणस्य परिचयः, आचार्यपरम्परा च
- 1.2 पाणिनीय शिक्षा
- 1.3 भाषाविज्ञानम् (परिभाषा, वर्गीकरणम्, ध्वनिवर्गीकरणम्, ध्वनिनियमाः, ध्वनिपरिवर्तनम्, मानवीयध्वनियन्त्रम्, भाषापरिवारः, वैदिकसंस्कृतलौकिकसंस्कृतयोर्भेदः)

चतुर्थभागः -

1. संस्कृतसाहित्यम् - 1 क्रेडिट, 20 अङ्काः
- 1.1 कवीनां सामान्यपरिचयः (भासः, अश्वघोषः, कालिदासः, शूद्रकः, विशाखादत्तः, भारविः, माघः, हर्षः, बाणभट्टः, दण्डी, भवभूतिः, भट्टनारायणः, विल्हणः, श्रीहर्षः, अम्बिकादत्तव्यासः, पण्डिता क्षमारावः, वी.राघवनः, श्रीधरभास्करवर्णेकरः, धीरेश्वरचार्यः, विश्वनारायणशास्त्री)

सहायकग्रन्थाः -

1. वैदिकसाहित्य का इतिहास
2. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, सम्पादकः- आचार्य जगदीशचन्द्रमिश्रः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्
3. संस्कृतसाहित्य का इतिहास – आचार्य बलदेव उपाध्याय
4. व्याकरणशास्त्रेतिहासः
5. पाणिनीय शिक्षा - आचार्य शिवराज कौण्डिन्याय, चौखम्बा प्रकाशन
6. भाषाविज्ञानम् – रामाधीन चतुर्वेदी ,

पञ्चमपत्रम्
MASVSVA105
संगणककौशलम्
क्रेडिट- 2
अङ्काः:- 100

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यः संगणकस्य परिचयप्रदानम्।
- विशेषरूपेण शक्तिकेन्द्रस्य, अन्तर्जालसञ्चरणस्य, अणुसङ्केतस्य चानुशीलनम्।
- संगणके संस्कृतटंकणकार्यस्य प्रशिक्षणम्।

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राणां संगणकयन्त्रस्य परिचयो भविष्यति ।
- अनेनसंगणकयन्त्रे अन्तर्जालीय-व्यवहारज्ञाने सक्षमाः भविष्यन्ति ।
- संगणके संस्कृतटंकणे समर्थाः भविष्यन्ति।
- प्रकाशनकार्ये वृत्तिं प्राप्स्यन्ति ।

पाठविभाजनम् -

- प्रथमभागः - संगणकस्यपरिचयः
द्वितीयभागः - आई.सी.टी – सामान्यसंक्षिप्तयःशब्दावलीच
तृतीयभागः - शक्ति-केन्द्रम्, अन्तर्जाल-सञ्चरणम्, अणुसङ्केतश्च
चतुर्थभागः – संगणकेसंस्कृतटंकनकार्यम्

सहायकग्रन्थाः

1. PC Software, Sushil Goel, Natraj Publishing House
2. Computer Fundamentals of Programming, Sushil Goel, Natraj Publishing House
3. Educational Technology & ICT, Dr. S.K.Mangal, Dr. (Mrs) Uma Mangal, Tandon Publications.

द्वितीयषाणमासिकः

प्रथमपत्रम्
MASDC201
योगदर्शनम्
क्रेडिट-4
अङ्काः:- 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि योगदर्शनोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- आधिभौतिकाधिदैविकाध्यात्मिकेतिदुःखत्रयविनाशोपयायचिन्तनम्।
- निःश्रेयसहेतुयोगाचारप्रकाशकतत्त्वसाक्षात्कारहेतुभूतयोगदर्शनस्य परिज्ञानम्।

परिणामाः -

- योगदर्शनतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धीपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- अखिलयोगतत्त्वविज्ञानस्य प्रमेयप्रकाशकत्वं परमोपकारकत्वञ्च प्रकाशनम्।
- प्रकृतिसन्निविष्टपदार्थस्वरूपप्रकाशनम्।

पाठ्यग्रन्थः – पातञ्जलयोगसूत्रम्, भोजवृत्तिसहितम्

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	योगसूत्रम् - समाधिपादः	1	25
2	योगसूत्रम् - साधनपादः	1	25
3	योगसूत्रम् - विभूतिपादः	1	25
4	योगसूत्रम् - कैवल्यपादः	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. पातञ्जलयोगदर्शनम्, भोजवृत्तिसहितम्, रामशङ्कर भट्टाचार्य, भारती विद्या प्रकाशन, वाराणसी
2. पातञ्जलयोगदर्शनम्, व्यासभाष्यसंवलितम्, डा. सुरेशचन्द्र श्रीवास्तव, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
3. योगस्य भाषा संस्कृतम्, संस्कृतसंवर्धनप्रतिष्ठानम्, नवदेहली
4. पातञ्जलयोगदर्शनम्, डा. रमाशंकर त्रिपाठी, चौखम्भा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी

द्वितीयपत्रम्
MASDC202
न्यायदर्शनम् -2
क्रेडिट - 4
अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां न्यायदर्शनस्य प्रारम्भिकबोधः।
- वस्तूनां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- सर्वपुरुषार्थसाधकस्य पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकप्रमाणप्रमेयस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यहेत्वर्थपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

गौतमीयाप्रमाणनिरूपणपद्धतेश्चास्त्रान्तरव्याख्यानेषु स्वीयप्रमेयनिरूपणायोपयोगः।

आधारग्रन्थाः -

१. न्यायदर्शनम्, वात्स्यायनभाष्यसहितम् (प्रथमोऽध्यायः) - 4 क्रेडिट, 100 अङ्काः

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	प्रामाण्यग्रहोऽपायः, प्रमाणफलनिरूपणं प्रमाणचतुष्टयनिरूपणञ्च	1	25
2	प्रमेयनिरूपणं संशयनिरूपणञ्च	1	25
3	प्रयोजन-दृष्टान्त-सिद्धान्त-अवयव-तर्क- निर्णयानांनिरूपणं वादजल्पवितण्डापदार्थनिरूपणञ्च	1	25
4	हेत्वाभासनिरूपणं छलजातिनिग्रहस्थानानां निरूपणञ्च	1	25

सहायकग्रन्थाः -

१. न्यायदर्शनम्, वात्स्यायनभाष्यसहितम् (प्रथमोऽध्यायः), आचार्य धनञ्जय शास्त्री, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
२. तर्कप्रवेशः (गौतमसरणिः), प्रो. वि. नवीनहोल्लः, प्राज्ञानम्, शृङ्गेरी, कर्नाटक
३. तर्कप्रवेशः (कणादसरणिः), प्रो. वि. नवीनहोल्लः, संस्कृतसंवर्धनप्रतिष्ठानम्, देहली
४. न्यायदर्शनम्, वात्स्यायनभाष्यसहितम्, प्रो. सच्चिदानन्दमिश्रः, भारतीय विद्या प्रकाशन, वाराणसी
५. न्यायसूत्रम्, वात्स्यायनभाष्यसहितम्, दून्धिराजशास्त्री, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

तृतीयपत्रम्
MASDC203
वेदान्तदर्शनम् -1
क्रेडिट – 4
अङ्काः – 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- वेदान्तदिशा जीवनदर्शनस्यबोधः तथा एकात्मविज्ञानेन सौहार्दपूर्वकसामाजिकचेतनायाः विकासः।
- वेदान्तदर्शनपरिज्ञानेन लोकस्य दुःखोन्मूलनपूर्वकसुखसंवर्धनस्य स्वाभाविकप्रवृत्तिः।
- वेदान्तशास्त्रोक्तप्रमाणपरिज्ञानपूर्वकप्रमेयपदार्थानां परिशीलनम्।

अधिगमपरिणामाः-

- दृश्यमानजगतः मिथ्यात्वं ब्रह्मणः सत्यत्वव्यवस्थापनम्।
- श्रुतिप्रतिपादितमहावक्यानां तात्पर्यार्थं निर्णयः।
- जगदुत्पत्तिस्थितिलयप्रक्रियायाः परिज्ञानम्।
- स्वात्मबोधपुरस्सरपरमपुरुषार्थस्य परिज्ञानम्।

प्रथमभागः -

1. तत्त्वबोधः - 4 क्रेडिट, 100 अङ्काः

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	विषयप्रवेशः, वेदान्तशास्त्रपरम्परा	1	25
2	मङ्गलाचरणतः मुमुक्षुतावर्णनपर्यन्तम्	1	25
3	तत्त्वविवेकाधिकारीवर्णनतः उत्पत्तिवर्णनपर्यन्तम्	1	25
4	ज्ञानेन्द्रियोत्पत्तिवर्णनतः ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम्	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. तत्त्वबोधः – आदिशङ्कराचार्यः, सं.सं. वि. वि., वाराणसी।
2. भारतीय दर्शन - बलदेव उपाध्याय, शारदा मन्दिर।

चतुर्थपत्रम्
MASDC204
अर्वाचीनभारतीयदर्शनम्
क्रेडिट – 4
अङ्काः – 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्यो अर्वाचीनभारतीयदर्शनस्य सामान्यदर्शनानामवबोधः।
- छात्रेभ्यो अर्वाचीनभारतीयदर्शने प्रतिपादितानां जीवनोपयोगिचिन्तनकौशलस्य परिचयप्रदानम्।

अधिगमपरिणामाः –

- छात्राः अर्वाचीनभारतीयदर्शनपरम्परायाः ज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।
- छात्राः अर्वाचीनभारतीयदर्शने प्रतिपादितानां सिद्धान्तानां उपरि भारतीयपारम्परिकदर्शनानां प्रभावविषये ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
- छात्राः तुलनात्मकमध्ययनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	अर्वाचीनभारतीयदर्शनस्य पृष्ठभूमिः वैशिष्ट्यम्	1	25
2	स्वामिविवेकानन्दस्य सार्वभौमधर्मस्यावधारणा, व्यावहारिकवेदान्त-ज्ञान-भक्ति-कर्मयोगश्च। रामकृष्णपरमहंसस्य आधुनिकचिन्तने योगदानम्।	1	25
3	रवीन्द्रनाथठाकुरस्य ईश्वर-मानव-मानवधर्मसिद्धान्तः। बालगङ्गाधरतिलकस्य गीताभाष्यदर्शनम् महर्षि अरविन्दस्य सच्चिदानन्दस्यावधारणा अतिमनससिद्धान्तश्च।	1	25
4	महात्मागान्धिवर्यस्य सत्य- ईश्वर-मानवसम्बद्धविचारदर्शनम्। पण्डितदीनदयालउपाध्यायस्य एकात्ममानववादविचारः।	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. समकालीन भारतीय दर्शन- डा. लक्ष्मी सक्सेना, उरप्रदेश हिन्दी संस्थान।

समसामयिक भारतीय दर्शन (असमीया) – डा. मंजु कलिता, जोगेन्द्र सुतिआ पब्लिकेशन।

पञ्चमपत्रम्
MASDE205
भक्तिदर्शनम्
क्रेडिट – 4
अङ्काः – 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्यो भक्तिदर्शनस्य सामान्यावबोधः।
- छात्रेभ्यो भक्तिदर्शने प्रतिपादितानां जीवनोपयोगिचिन्तनकौशलस्य परिचयप्रदानम्।
- अनुसन्धानस्य दिक्-उद्घाटनम्।

अधिगमपरिणामाः –

- छात्राः भक्तिदर्शनपरम्परायाः ज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।
- छात्राः अचिन्त्यभेदाभेदवेदान्तदर्शनं ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
- छात्राः तुलनात्मकमध्ययनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

पाठ्यग्रन्थः – वेदान्तस्यमन्तकः - आचार्य आचार्यबलदेवविद्याभूषणविरचितः
भक्तिरत्नाकरः – महापुरुषशङ्करदेवविरचितः

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	भारतीयदर्शने भक्तिदर्शनस्य पृष्ठभूमिः वैशिष्ट्यं परम्परा च	1	25
2	वेदान्तस्यमन्तके प्रमाणप्रकरणम्	1	25
3	ईश्वर-जीव-प्रकृति-कर्म-कालविचारः	1	25
4	महापुरुषशङ्करदेवस्य भक्तितत्त्वविवेचनम्	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. वेदान्तस्यमन्तकः- आचार्यबलदेवविद्याभूषणः, जीवा इन्ट्र्युट, बृन्दावन।
2. भक्तिरत्नाकरः - महापुरुषशङ्करदेवः।
3. वेदान्तस्यमन्तकः- डा. हरप्रियादाशः, श्रीजगदानन्ददासः, श्रीराधाकान्तमठः, श्रीश्रीगौरगम्भीरा, पुरी।
4. भारतीय दर्शन - बलदेव उपाध्याय, शारदा मन्दिर।
5. नारदभक्तिसूत्रम्- गीताप्रेस, गोरखपुर।

तृतीयषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

MASDC301

बौद्धदर्शनम्

क्रेडिट - 4

अङ्काः 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्यो भारतीयदर्शनान्तर्गतानामवैदिकदर्शनानामवबोधः।
- छात्रेभ्यो जैनदर्शने प्रतिपादितानां जीवनोपयोगि सत्य-अहिंसा-अस्तेयादीनां पञ्चप्रमुखसिद्धान्तानामवबोधः।
- सृष्ट्युत्थितपदार्थविश्लेषकस्याद्वादसिद्धान्तसम्पपोषकजैनदर्शनस्यावबोधः।
- बौद्धदर्शनोक्तशून्यवादविज्ञानवादक्षणिकवादानां स्वरूपबोधः।

अधिगमपरिणामाः –

- छात्राः भारतीयदर्शनान्तर्गतानामवैदिकदर्शनानां स्पष्टतया ज्ञाने समर्था भविष्यन्ति।
- छात्राः जैनदर्शने प्रतिपादितानां मानवमूल्यानामवबोधनेन स्वजीवने प्रयोगकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
- बौद्धदर्शनदृष्ट्या जगत्स्वरूपावबोधो जायते।
- तर्कदृष्ट्या लोकानुभवयुक्तिभिः नैतिकजीवनदर्शनस्य सम्प्रकाशनम्।

पाठ्यग्रन्थः – न्यायबिन्दुः – धर्मकीर्तिविरचितः

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	न्यायबिन्दुः – प्रत्यक्षपरिच्छेदः	1	25
2	न्यायबिन्दुः - अनुमानपरिच्छेदः	1	25
3	न्यायबिन्दुः—परार्थानुमानपरिच्छेदात् स्ववचननिराकृतपर्यन्तम्	1	25
4	न्यायबिन्दुः – हेत्वाभासात् ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम्	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. न्यायबिन्दुः – धर्मकीर्तिः
2. बौद्धदर्शन, बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी।
3. संस्कृत वाङ्मय का वृहद् इतिहास, द्वादश खण्ड, जैन-बौद्ध-चार्वाक दर्शन।

द्वितीयपत्रम्
MASDC302
वैशेषिकदर्शनम् – 1
क्रेडिट - 4
अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां न्याय-वैशेषिकदर्शनयोः बोधः।
- वस्तूनां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- सर्वपुरुषार्थसाधकस्य पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकप्रमाणप्रमेयस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यहेत्वर्थपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

पाठ्यग्रन्थः – न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (प्रत्यक्षखण्डः)

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- मङ्गलवादतः अभावपर्यन्तम्	1	25
2	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- पदार्थानां साधर्म्य-वैधर्म्यनिरूपणम्	1	25
3	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- पृथिवीनिरूपणतः आकाशनिरूपणपर्यन्तम्	1	25
4	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- कालनिरूपणदारभ्यः प्रत्यक्षखण्डान्तं यावत्	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (प्रत्यक्षखण्डः)- विश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यः चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
2. कारिकावली- (प्रत्यक्षखण्ड) – विश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यः, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नईदिल्ली।
3. भारतीय दर्शन, बलदेव उपाध्याय, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
4. भारतीयदर्शनम् जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

तृतीयपत्रम्
MASDC303
वेदान्तदर्शनम् – 2
क्रेडिट – 4
अङ्काः 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- वेदान्तदिशा जीवनदर्शनस्यबोधः तथा एकात्मविज्ञानेन सौहार्दपूर्वकसामाजिकचेतनायाः विकासः।
- वेदान्तदर्शनपरिज्ञानेन लोकस्य दुःखोन्मूलनपूर्वकसुखसंवर्धनस्य स्वाभाविकप्रवृत्तिः।
- वेदान्तशास्त्रोक्तप्रमाणपरिज्ञानपूर्वकप्रमेयपदार्थानां परिशीलनम्।

अधिगमपरिणामाः-

- दृश्यमानजगतः मिथ्यात्वं ब्रह्मणः सत्यत्वव्यवस्थापनम्।
- श्रुतिप्रतिपादितमहावक्यानां तात्पर्यार्थं निर्णयः।
- जगदुत्पत्तिस्थितिलयप्रक्रियायाः परिज्ञानम्।
- स्वात्मबोधपुरस्सरपरमपुरुषार्थस्य परिज्ञानम्।

1. ब्रह्मसूत्रम् – (शाङ्करभाष्यसहितम्, प्रथमपादः, सूत्र-1 - 32) – 2 क्रेडिट, 50 अङ्काः

- 1.1 ईक्षत्यधिकरणम्
- 1.2 आनन्दमयाधिकरणम्
- 1.3 अन्तरधिकरणम्
- 1.4 आकाशाधिकरणम्
- 1.5 प्राणाधिकरणम्
- 1.6 ज्योतिरधिकरणम्
- 1.7 प्रतर्दनाधिकरणम्

2. उपनिषद्भागः - 2 क्रेडिट, 50 अङ्काः

2.1 ईशोपनिषद्

- 2.1.1 निष्कामभावपूर्वककर्मविधानम्
- 2.1.2 ब्रह्मस्वरूपप्रतिपादनम्
- 2.1.3 तत्त्वज्ञानफलनिरूपणम्
- 2.1.4 विद्या-अविद्या
- 2.1.5 सम्भूति-असम्भूतिः
- 2.1.6 शरीरत्यागः
- 2.1.7 परमधाम-गमनम्

2.2 केनोपनिषद्

- 2.2.1 प्रथमखण्डः
- 2.2.2 द्वितीयखण्डः
- 2.2.3 तृतीयखण्डः
- 2.2.4 चतुर्थखण्डः

2.3 कठोपनिषद्

2.3.1 प्रथमाध्यायः - प्रथमवल्ली, द्वितीयवल्ली, तृतीयवल्ली

3. द्वितीयाध्यायः- प्रथमवल्ली, द्वितीयवल्ली, तृतीयवल्ली

सहायकग्रन्थाः -

1. चतुःसूत्री, ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम् – स्वामी परमानन्द भारती जी, चौखंबा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम् - भामती कल्पतरु, परिमल प्रकाशन।
3. ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम् - स्वामी योगीन्द्रानन्द, उदासीन आश्रम, वाराणसी।
4. ईशोपनिषद्
5. केनोपनिषद्
6. कठोपनिषद्
7. ईशादि नौ उपनिषद्, गीताप्रेस
8. भारतीय दर्शन - बलदेव उपाध्याय, शारदा मन्दिर।

चतुर्थपत्रम्

MASDC304

भगवद्गीतादर्शने प्रबन्धनकौशलम् क्रेडिट- 4

अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- आत्मस्वरूपज्ञानाय सांख्य-योगाध्यायस्य सिद्धान्तानां बोधः।
- आत्मसंयमयोगस्यावबोधः।
- भक्तियोगस्य ज्ञानपूर्वकं भगवद्गीतादर्शनानुगुणं आत्मप्रबन्धनस्यावबोधः।

परिणामाः -

- श्रीमद्भगवद्गीताज्ञानेन आत्मप्रबन्धनस्य सम्यगवबोधो जायते।
- अनेकान्तदृष्ट्या जगत्स्वरूपावबोधो जायते।
- श्रीमद्भगवद्गीतादृष्ट्या जीवनदर्शनस्य सम्प्रकाशनम्।

पाठ्यांशाः -

1. श्रीमद्भगवद्गीतायाः परिचयः, विषयवस्तु, प्रबन्धनशास्त्रे श्रीमद्भगवद्गीता च - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः
2. श्रीमद्भगवद्गीता, शाङ्करभाष्यम्, द्वितीयाध्यायः, सांख्ययोगः - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः
3. श्रीमद्भगवद्गीता, शाङ्करभाष्यम्, षष्ठाध्यायः द्वादशोऽध्यायः च - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः
4. श्रीमद्भगवद्गीता, शाङ्करभाष्यम्, पञ्चदशोऽध्यायः - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः -

1. श्रीमद्भगवद्गीता- गीताप्रेस, गोरखपुर।
2. गीताप्रवेशः - द्वितीयो भाग - 1-2 खण्डौ, संस्कृत भारती।
3. गीतासोपानम् - संस्कृत भारती।
4. Shrimad Bhagavad Geeta Bhashya of Shankaracharya – Shri Ramkrishna Math, Madras.
5. गीतातत्त्वचिन्तन - भाग 1-2, अद्वैत आश्रम, कोलकाता।
6. भारतीय दर्शन- डॉ० नन्दकिशोर देवराज, उ०प्र०हिन्दी संस्थान।

पञ्चमपत्रम्
MASDE305
शास्त्रबोधः -2
क्रेडिट- 4
अङ्काः:- 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्यः वेदाङ्गानां परिचयपुरस्सरं संवादसूक्तानामवबोधः।
- छात्रेभ्यो सांख्य-वेदान्तयोः दर्शनयोः प्रतिपादितानां विषयाणामवबोधः।
- अध्येतृभ्यो संज्ञा-सन्धि-सुबन्त-समास-तिङन्त-सनन्तादीनां सामान्यज्ञानम्।
- छात्रेभ्यः पूर्वीय-पाश्चात्ययोः काव्यशास्त्रयोः परिचयप्रदानम्।

अधिगमपरिणामाः –

- अध्येतारः वैदिकसाहित्य-दर्शनशास्त्र-व्याकरण-काव्यशास्त्रादीनां ज्ञानेन प्रतियोगिपरीक्षासु संस्कृतवाङ्मयसम्बद्धानां प्रश्नानां समाधाने निपुणाः भविष्यन्ति।

प्रथमभागः -

1. वैदिकसाहित्यम् - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः:
 - 1.1 वेदाङ्गानां परिचयः
 - 1.2 संवादसूक्तानि (पुरुरवा-उर्वशी, सरमा-पाणि, यम-यमी, विश्वामित्र-नदी)

द्वितीयभागः -

1. दर्शनशास्त्रम् - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः:
 - 1.1 सांख्यकारिका – (सत्कार्यवादः, पुरुषस्वरूपम्, प्रकृतिस्वरूपम्, सृष्टिक्रमः, प्रत्ययसर्गः, कैवल्यश्च)
 - 1.2 वेदान्तसारः – (अनुबन्धचतुष्टयम्, अज्ञानम्, अध्यारोप-अपवादः, लिङ्गशरीरोत्पत्तिः, पञ्चीकरणम्, विवर्तवादः, महावाक्यम्, जीवन्मुक्तिश्च)

तृतीयभागः -

1. व्याकरणशास्त्रम् - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः:
 - 1.1 संज्ञाः (संहिता-संयोग-गुण-वृद्धि-प्रातिपदिक-नदी-धि-उपधा-अपृक्त-गति-पद-विभाषा-सवर्ण-टि-प्रगृह्य-सर्वनामस्थान-भ-सर्वनाम-निष्ठाः)
 - 1.2 सन्धिप्रकरणम् (लघु.सि. कौ)
 - 1.3 सुबन्तशब्दाः – अजन्ताः – राम, सर्व (त्रिषु लिङ्गेषु), विश्वपा, हरि, त्रि (त्रिषु लिङ्गेषु), सखि, सुधी, गुरु, पितृ, गौ, रमा, मति, नदी, धेनु, मातृ ज्ञान, वारि, मधु।
हलन्ताः – लिह्, विश्ववाह्, चतुर् (त्रिषु लिङ्गेषु), इदम् (त्रिषु लिङ्गेषु), किम् (त्रिषु लिङ्गेषु), तत् (त्रिषु लिङ्गेषु), राजन्, मघवन्, पथिन्, विद्वस्, अस्मद्, युस्मद्।
 - 1.4 समासप्रकरणम् - (लघु.सि. कौ)
 - 1.5 तिङन्ताः – भू, एध्, अद्, अस्, हु, दिव्, षुज्, तुद्, तन्, कृ, रुध्, क्रीज्, चुर्
 - 1.6 प्रत्ययान्ताः – णिजन्ताः, सन्नन्ताः, यङन्ताः, यङ्लुगन्ताः, नामधातवः

चतुर्थभागः -

1. संस्कृतसाहित्यम् - 1 क्रेडिट, 25 अङ्काः:

- 1.1 काव्यशास्त्रम् - (रससम्प्रदायः, अलङ्कारसम्प्रदायः, रीतिसम्प्रदायः, ध्वनिसम्प्रदायः, वक्रोक्तिसम्प्रदायः, औचित्यसम्प्रदायः)
- 1.2 पाश्चात्यकाव्यशास्त्रम् – अरस्तू, लॉन्जाइनस, क्रोचे।

सहायकग्रन्थाः -

1. वैदिकसाहित्य का इतिहास
2. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, सम्पादकः- आचार्य जगदीशचन्द्रमिश्रः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
3. संस्कृतसाहित्य का इतिहास – आचार्य बलदेव उपाध्याय
4. व्याकरणशास्त्रेतिहासः
5. सांख्यकारिका –
6. वेदान्तसारः -
7. लघुसिद्धान्तकौमुदी-

चतुर्थषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्
MASDC401
वैशेषिकदर्शनम् – 2
क्रेडिट – 4
अङ्काः - 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां न्याय-वैशेषिकदर्शनयोः बोधः।
- वस्तूनां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- सर्वपुरुषार्थसाधकस्य पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकप्रमाणप्रमेयस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यहेत्वर्थपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

पाठ्यग्रन्थः – न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (प्रत्यक्षखण्डः)

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- अनुमानखण्डः	1	25
2	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- उपमानखण्डः	1	25
3	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- शब्दखण्डः	1	25
4	न्यायसिद्धान्तमुक्तावली- लक्षणादारभ्य मनोनिरूपणं यावत्	1	25

सहायकग्रन्थाः -

5. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (प्रत्यक्षखण्डः)- विश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यः चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
6. कारिकावली- (प्रत्यक्षखण्ड) – विश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यः, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नईदिल्ली।
7. भारतीय दर्शन, बलदेव उपाध्याय, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
8. भारतीयदर्शनम् जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

द्वितीयपत्रम्
MASDC402
मीमांसादर्शनम्
क्रेडिट – 4
अङ्काः 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि मीमांसादर्शनोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ब्रह्मचर्य-त्याग-तपस्यादिविषयाणां शास्त्रानुमतमवबोधः।
- वेदविहितकर्मणामध्येतृभ्योऽवबोधः।

अधिगमपरिणामाः -

- मीमांसादर्शनतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धीपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ब्रह्मचर्य-त्याग-तपस्यादिविषयाणां परिज्ञानेन निर्मलजीवननिर्माणम्।
- वेदविहितकर्मणां परिज्ञानेन धर्ममार्गे जीवनयापनम्।

प्रथमभागः - मीमांसापरिभाषा - 2 क्रेडिट, 50 अङ्काः

1. मीमांसापरिभाषा (आदितः लिङ्गप्रत्ययाद्यभावेऽपि विधिकल्पना पर्यन्तम्)

- 1.1. विषयप्रवेशः
- 1.2. मंगलाचरणम्
- 1.3. धर्माधर्मनिरूपणम्
- 1.4. वेदद्वैविध्यम्
- 1.5. ब्राह्मणवाक्यभेदाः
- 1.6. कर्मोत्पत्तिवाक्यम्
- 1.7. गुणवाक्यम्
- 1.8. फलवाक्यम्
- 1.9. फलाय गुणवाक्यम्
- 1.10. सगुणकर्मोत्पत्तिवाक्यम्
- 1.11. सफलकर्मोत्पत्तिवाक्यम्
- 1.12. प्रयोगविधिः
- 1.13. फलापूर्वकल्पना
- 1.14. उत्पत्त्यपूर्वकल्पना
- 1.15. यजिपदाश्रवणेऽपि यागविधानम्
- 1.16. लिङ्गप्रत्ययाद्यभावेऽपि विधिकल्पना

2. मीमांसापरिभाषा (त्रिकापूर्वाद्युत्पत्तिः आरादुपकारकमङ्गं पर्यन्तम्)

- 2.1. त्रिकापूर्वाद्युत्पत्तिः
- 2.2. विधिर्त्रयैविध्यम्
- 2.3. अपूर्वविधिः
- 2.4. नियमविधिः
- 2.5. परिसंख्याविधिः
- 2.6. श्रुत्यादिषड्प्रमाणानि

- 2.7. श्रुतिनिरूपणम्
- 2.8. लिङ्गनिरूपणम्
- 2.9. वाक्यनिरूपणम्
- 2.10. प्रकरणनिरूपणम्
- 2.11. स्थाननिरूपणम्
- 2.12. समाख्यानिरूपणम्
- 2.13. श्रुतिप्राबल्यविचारः
- 2.14. लिङ्गादिप्राबल्यविचारः
- 2.15. अङ्गलक्षणम्
- 2.16. सन्निपत्योपकारकमङ्गम्
- 2.17. आरादुपकारकमङ्गम्
3. मीमांसापरिभाषा (कर्मभेदविचारतः भावनालक्षणं यावत्)
 - 3.1. कर्मभेदविचारः
 - 3.2. प्रतिपत्तिकर्मस्वरूपं भेदाश्च
 - 3.3. यागहोमशब्दार्थविचारः
 - 3.4. उपयोक्ष्यमाणसंस्कारभेदाः
 - 3.5. मतान्तरेण प्रतिपत्तिलक्षणम्
 - 3.6. अर्थगुणकर्मणोः प्राधान्यविचारः
 - 3.7. गुणकर्मणश्चातुर्विध्यम्
 - 3.8. काम्यकर्मणश्चैविध्यम्
 - 3.9. वेदस्यालौकिकार्थबोधकत्वम्
 - 3.10. विधायकत्वप्रकारविचारः
 - 3.11. आर्थी भावना
 - 3.12. शाब्दी भावना
 - 3.13. भावनालक्षणम्
4. मीमांसापरिभाषा (नामत्वप्रतिपादनतः क्रमनिरूपणं यावत्)
 - 4.1. ज्योतिष्टोमादीनां नामत्वप्रतिपादनम्
 - 4.2. तत्प्रख्यादिहेतुविचारः
 - 4.3. विरुद्धत्रिकविचारः
 - 4.4. अर्थवादविचारः
 - 4.5. मन्त्रप्रामाण्यविचारः
 - 4.6. परिसंख्याया दोषत्रयम्
 - 4.7. विकल्पे दोषाष्टकम्
 - 4.8. वेदस्य प्रामाण्यविचारः
 - 4.9. स्मृत्यादिप्रामाण्यविचारः
 - 4.10. कर्मभेदनिरूपणम्
 - 4.11. प्रमेयादिविचारः
 - 4.12. क्रमनिरूपणम्

द्वितीयभागः - मानमेयोदयः (मानभागः) - 2 क्रेडिट, 50 अङ्काः

1. प्रमाणसामान्यम्

- 1.1. विषयप्रवेशः
- 1.2. मंगलाचरणम्
- 1.3. यथार्थानुभवः प्रमेति तार्किकमतनिरासः
- 1.4. अनुभूतिः प्रमाणमिति गुरुमतनिरासः
- 1.5. अविसंवादिज्ञानं प्रमाणमिति बौद्धमतनिरासः

2. प्रमाणविशेषः

- 2.1. प्रत्यक्षम्
- 2.2. अनुमानम्
- 2.3. शब्दः
- 2.4. उपमानम्
- 2.5. अर्थापत्तिः
- 2.6. अनुपलब्धिः

आधारग्रन्थाः -

1. मीमांसापरिभाषा - श्रीकृष्णयज्वविरचिता (प्रथमोऽध्यायः)
2. मानमेयोदयः(मानभागः) - नारायणद्वयविरचितः

सहायकग्रन्थाः -

1. मीमांसापरिभाषा - श्रीकृष्णयज्वविरचिता –डा. गजाननशास्त्री मुसलगांवकर, चौखम्भा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी
2. मीमांसापरिभाषा - डा. मदनमोहनदास, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
3. मानमेयोदयः – स्वामी योगीन्द्रानन्द, चौखम्भा विद्याभवन, वाराणसी
4. मानमेयोदयः – षड्दर्शनप्रकाशनप्रतिष्ठानम्

तृतीयपत्रम्

MASDC403

पाश्चात्यदर्शनम्

क्रेडिट 4

अङ्काः 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्यो पाश्चात्यदर्शनान्तर्गतानां सामान्यदर्शनानामवबोधः।
- छात्रेभ्यो पाश्चात्यदर्शने प्रतिपादितानां जीवनोपयोगि चिन्तकौशलस्य परिचयप्रदानम्।

अधिगमपरिणामाः –

- छात्राः पाश्चात्यदर्शनपरम्परायाः स्पष्टतया ज्ञाने समर्था भविष्यन्ति।
- छात्राः पाश्चात्यदर्शने प्रतिपादितानां सिद्धान्तानां उपरि भारतीयदर्शनानां प्रभावविषये ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति।

- छात्राः भारतीयदर्शनेन सह पाश्चात्यदर्शनसिद्धान्तानां तुलनात्मकमध्ययनं कर्तुं प्रभविष्यन्ति।

क्र.सं.	निर्धारितपाठ्यविषयः	क्रेडिट	अङ्काः
1	पाश्चात्यदर्शनपरम्परा	1	25
2	तर्कबुद्धिवादः (रेने देकार्त,बेण्डिक्ट स्पिनोजा)	1	25
3	इन्द्रियानुभववादः(जान् लाक्,जर्ज बर्कले, डेविड ह्यूम)	1	25
4	बुद्धिवादः – (इमानुएल् काण्ट)	1	25

सहायकग्रन्थाः -

1. पाश्चात्यतत्त्वशास्त्रेतिहासः- डॉ. पी. श्रीरामचन्द्रू, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, गोपाल मन्दिर लेन्, वाराणसी।
2. पाश्चात्य दर्शन- चन्द्रधर शर्मा, चौखम्बा औरिन्टालिया, गोकुल भवन, गोपाल मन्दिर लेन्, वाराणसी।
3. विशुद्धज्ञानपरीक्षावादः – प्रो. लालकण्ठपतिः , श्रीजगन्ना संस्कृतविश्वविद्यालयः, श्रीविहारः, पुरी

चतुर्थपत्रम्

MASDC404

शोधप्रविधिः लघुशोधप्रबन्धश्च

क्रेडिट 4

अङ्काः 100

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्रेभ्योऽनुसन्धानस्यार्थस्य परिभाषायाश्च प्रारम्भिकज्ञानम्।
- छात्रेभ्योऽनुसन्धानस्य सामान्यविधेः परिज्ञानम्।
- छात्रेभ्योऽनुसन्धानलेखने दक्षतानिर्माणम्।

अधिगमपरिणामाः –

- छात्राः शोधप्रविधेः सामान्यनियमान् ज्ञात्वा शोधविषयचयने कुशलाः भविष्यन्ति।
- छात्राः शोधप्रविधेरनुसारं शोधप्रबन्धनिर्माणे दक्षाः भविष्यन्ति।
- छात्राः भविष्ये करिष्यमाणे शोधकार्ये निपुणाः भविष्यन्ति ।

प्रथमभागः -

1. शोधप्रविधिः - 1.5 क्रेडिट, 40 अङ्काः
 - 1.1. शोधसंज्ञा
 - 1.2. शोधप्रकृतयः
 - 1.3. शोधप्रकाराः
 - 1.4. शोधविषयचयनम्

- 1.5. प्रकल्पसंरचना
- 1.6. तथ्यसंग्रहणम्
- 1.7. भाषान्तरीकरणम्
- 1.8. मुद्रणसंशोधनप्रविधिः
- 1.9. शोधप्रबन्धनिर्माणप्रविधिः
- 1.10. सहायकग्रन्थसूची

द्वितीयभागः -

1. लघुशोधप्रबन्धलेखनम् - 1.5 क्रेडिट, 50 अङ्काः
2. वाक्परीक्षा - 1 क्रेडिट, 10 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः -

1. संस्कृतशोधप्रविधिः - डॉ. सत्यनारायणआचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपतिः।
2. संस्कृतशोधप्रविधिः - प्रो. प्रभुनाथ द्विवेदी, शारदा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. शोधप्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान - डॉ. अभिराजराजेन्द्र मिश्र,
4. शोधप्रविधिः - प्रो. देवेन्द्रनाथ पाण्डेय
5. अनुसन्धानस्य प्रविधि- प्रक्रिया - डॉ. नगेन्द्र, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
6. संस्कृतशोधपारिजात - सत्यव्रत वर्मा
7. शोधप्रविधि एवं मात्रात्मक भूगोल - प्रो. हीरालाल यादव
8. शोध प्रविधि - डॉ. विनयमोहन शर्मा, नेशनल पब्लिशिंग हाउस, दिल्ली

पञ्चमपत्रम्

MASDE405

शोधप्रविधिः लघुशोधप्रबन्धश्च

क्रेडिट 4

अङ्काः 100

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्रेभ्योऽनुसन्धानस्यार्थस्य परिभाषायाश्च प्रारम्भिकज्ञानम्।
- छात्रेभ्योऽनुसन्धानस्य सामान्यविधेः परिज्ञानम्।
- छात्रेभ्योऽनुसन्धानलेखने दक्षतानिर्माणम्।

अधिगमपरिणामाः -

- छात्राः शोधप्रविधेः सामान्यनियमान् ज्ञात्वा शोधविषयचयने कुशलाः भविष्यन्ति।
- छात्राः शोधप्रविधेरनुसारं शोधप्रबन्धनिर्माणे दक्षाः भविष्यन्ति।
- छात्राः भविष्ये करिष्यमाणे शोधकार्ये निपुणाः भविष्यन्ति।

प्रथमभागः -

2. शोधप्रविधिः - 1.5 क्रेडिट, 40 अङ्काः
- 2.1. शोधसंज्ञा
- 2.2. शोधप्रकृतयः

- 2.3. शोधप्रकाराः
- 2.4. शोधविषयचयनम्
- 2.5. प्रकल्पसंरचना
- 2.6. तथ्यसंग्रहणम्
- 2.7. भाषान्तरीकरणम्
- 2.8. मुद्रणसंशोधनप्रविधिः
- 2.9. शोधप्रबन्धनिर्माणप्रविधिः
- 2.10. सहायकग्रन्थसूची

द्वितीयभागः -

3. लघुशोधप्रबन्धलेखनम् - 1.5 क्रेडिट, 50 अङ्काः
4. वाक्परीक्षा - 1 क्रेडिट, 10 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः -

9. संस्कृतशोधप्रविधिः - डॉ. सत्यनारायणआचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपतिः।
10. संस्कृतशोधप्रविधिः - प्रो. प्रभुनाथ द्विवेदी, शारदा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
11. शोधप्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान - डॉ. अभिराजराजेन्द्र मिश्र,
12. शोधप्रविधिः - प्रो. देवेन्द्रनाथ पाण्डेय
13. अनुसन्धानस्य प्रविधि- प्रक्रिया - डॉ. नगेन्द्र, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
14. संस्कृतशोधपारिजात - सत्यव्रत वर्मा
15. शोधप्रविधि एवं मात्रात्मक भूगोल - प्रो. हीरालाल यादव
16. शोध प्रविधि - डॉ. विनयमोहन शर्मा, नेशनल पब्लिशिंग हाउस, दिल्ली

गोविन्द शर्मा
11/06/2016

3/2

गोविन्द शर्मा 3.0. Goswami. Lopamudra Goswami.